

WYBRANE ZAGDANIENIA Z POSTĘPOWANIA ROZWODOWEGO

Spis treści

I.	PRZESŁANKI ROZWODU	2
II.	LEGITYMACJA PROCESOWA I WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU W SPRAWACH O ROZWÓD	2
III.	TREŚĆ POZWU O ROZWÓD	3
IV.	PRZEBIEG POSTĘPOWANIA ROZWODOWEGO	5
V.	POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE W SPRAWACH O ROZWÓD	8
VI.	WPŁYW POSTĘPOWANIA ROZWODOWEGO NA INNE POSTĘPOWANIA SĄDOWE	9
VII.	ŚRODKI ZASKARŻENIA W SPRAWACH O ROZWÓD	10
VIII.	SKUTKI ROZWODU	14
IX.	KOSZTY I OPŁATY SĄDOWE	16

I. PRZESŁANKI ROZWODU

Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód.

Rozkład pożycia małżeńskiego uważa się za zupełny, gdy pomiędzy małżonkami nie istnieje więź duchowa, fizyczna i gospodarcza. Gdy jednak przy zupełnym braku więzi duchowej i fizycznej istnieją pewne elementy więzi gospodarczej, rozkład pożycia małżeńskiego uważa się za zupełny, jeżeli utrzymanie elementów więzi gospodarczej wywołane jest szczególnymi okolicznościami.

Do uznania, że rozkład pożycia małżeńskiego jest trwały wystarczy ocena, że w okolicznościach sprawy powrót małżonków do wspólnego pożycia nie nastąpi.

W prawie rodzinnym wyróżniamy następujące przyczyny rozkładu pożycia małżeńskiego:

- przyczyny zawinione, do których zalicza się m.in. zdradę, groźby, alkoholizm, narkomania, hazard, beczynny tryb życia, opuszczenie współmałżonka, nieetyczne postępowanie wobec członków rodziny, niepodejmowanie pracy, stosowanie przemocy psychicznej i fizycznej wobec członka rodziny, odmowa wzajemnej pomocy, zmiana wyznania;
- przyczyny niezawinione, do których zalicza się m.in. chorobę fizyczną, chorobę psychiczną, impotencję, różnicę charakterów, niedobór seksualny;
- przyczyny zawinione lub niezawinione w zależności od okoliczności, do których zalicza się m.in. bezpłodność, różnicę wieku pomiędzy małżonkami, niewłaściwe zachowanie członków rodziny małżonka, chorobę psychiczną.

Pomimo zaistnienia pomiędzy małżonkami zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny w przypadku gdy:

- orzeczenie rozwodu pozostaje w sprzeczności z dobrem wspólnych małoletnich dzieci małżonków,
- orzeczenie rozwodu jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego,
- orzeczenia rozwodu żąda małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

II. LEGITYMACJA PROCESOWA I WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU W SPRAWACH O ROZWÓD

Rozwiązania małżeństwa może domagać się każdy z małżonków. Pozew może być złożony w każdym czasie.

Powództwo o rozwód wytacza się wyłącznie przed sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej, a jeżeli i tej podstawy nie ma, sąd miejsca zamieszkania powoda.

Jeżeli na podstawie przepisów kodeksu nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, Sąd Najwyższy oznaczy sąd, przed który należy wytoczyć powództwo.

Oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje u sądu, do którego wpłynął pozew.

Miejscem zamieszkania osoby fizycznej jest miejscowość, w której osoba ta przebywa z zamiarem stałego pobytu.

Sprawa o rozwód w pierwszej instancji rozpoznawana jest przez sąd okręgowy. Sąd rozpoznaje sprawę w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.

III. TREŚĆ POZWU O ROZWÓD

Pozew o rozwód, tak jak każde pismo procesowe, powinien zawierać:

- 1/ oznaczenie sądu, do którego jest skierowane;
- 2/ imiona i nazwiska lub nazwy stron, ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 3/ oznaczenie miejsca zamieszkania stron;
- 4/ numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go nie mając takiego obowiązku lub jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania;
- 5/ oznaczenie rodzaju pisma;
- 6/ osnovę wniosku lub oświadczenia;
- 7/ w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia - wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów;
- 8/ podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika;
- 9/ wymienienie załączników.

W pozwie o rozwód powód może domagać się rozstrzygnięcia:

- 1/ o winie rozkładu pożycia, bądź zaniechania orzekania o winie;
- 2/ o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem;
- 3/ o kontaktach rodzica z dzieckiem;
- 4/ o wysokości kosztów utrzymania i wychowania dziecka, jakie powinien ponosić każdy z rodziców;

5/ o sposobie korzystania z mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania;

6/ o eksmisji małżonka;

7/ o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeśli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków jest możliwe;

8/ o podziale majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu;

9/ o roszczeniach alimentacyjnych od drugiego małżonka.

Do pozwu należy przede wszystkim załączyć odpis skrócony aktu małżeństwa, a jeżeli małżonkowie posiadają dzieci to również należy dołączyć odpisy skrócone aktów urodzenia dzieci. Oprócz odpisów akt stanu cywilnego do pozwu należy załączyć dokumenty, nagrania, filmy, wiadomości sms, wiadomości e-mail itp. z których małżonek domaga się przeprowadzenia dowodu, wskazując okoliczności, na które dowody te mają być przeprowadzone. Jeżeli małżonek domaga się przeprowadzenia dowodu zeznań świadków, należy w pozwie podać imiona i nazwiska świadków, a także adresy ich zamieszkania i okoliczności, na które świadkowie będą zeznawać.

Jeżeli pozew bądź inne pismo procesowe nie może otrzymać prawidłowego biegu wskutek niezachowania warunków formalnych lub jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty, przewodniczący wzywa stronę wnoszącą pismo, pod rygorem zwrócenia pisma, do poprawienia, uzupełnienia lub opłacenia go w terminie tygodniowym. Mylne oznaczenie pisma procesowego lub inne oczywiste niedokładności nie stanowią przeszkody do nadania pismu biegu i rozpoznania go w trybie właściwym.

W przypadku gdy pismo wniosła osoba zamieszkała lub mająca siedzibę za granicą, która nie ma w kraju przedstawiciela, przewodniczący wyznacza termin do poprawienia lub uzupełnienia pisma albo uiszczenia opłaty nie krótszy niż miesiąc, przy czym gdyby doręczenie wezwania miało mieć miejsce poza terytorium Unii Europejskiej, oznacza się termin nie krótszy niż trzy miesiące.

Po bezskutecznym upływie terminu przewodniczący zwraca pismo stronie. Pismo zwrócone nie wywołuje żadnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem pisma procesowego do sądu.

Pismo poprawione lub uzupełnione w terminie wywołuje skutki od chwili jego wniesienia.

IV. PRZEBIEG POSTĘPOWANIA ROZWODOWEGO

W sprawach o rozwód posiedzenia odbywają się przy drzwiach zamkniętych, chyba że obie strony żądają publicznego rozpoznania sprawy, a sąd uzna, że jawność nie zagraża moralności.

Podczas posiedzenia sądu w sprawie rozwodowej na sali rozpraw mogą być obecni: powód, pozwany, ich pełnomocnicy oraz wezwani świadkowie.

Sprawę rozwodową rozstrzyga sąd w składzie trzysobowym tj. jeden sędzia zawodowy (przewodniczący), który kieruje przebiegiem rozprawy, oraz dwóch ławników. Oprócz nich na sali przebywa protokolant, który sporządza pisemny protokół. Dodatkowo rozprawa może być utrwalana w postaci tzw. protokołu elektronicznego (przebieg posiedzenia jest rejestrowany jest w formie nagrania dźwięku lub dźwięku i obrazu).

Rozprawa odbywa się po wywołaniu sprawy przez protokolanta według kolejności przewidzianej na wokandzie. Po wywołaniu sprawy sprawdzana jest obecność osób wezwanych i zawiadomionych o rozprawie. Sąd sprawdza, czy stawiły się strony sprawy rozwodowej i świadkowie. Tożsamość osób sprawdzana jest na podstawie dowodu tożsamości ze zdjęciem. Po sprawdzeniu listy obecności strony postępowania, bądź ich pełnomocnicy zgłaszają ustnie swoje żądania i wnioski, a także przedstawiają twierdzenia i dowody na ich poparcie. W pierwszej kolejności stanowiska przedstawia strona powodowa, następnie wypowiada się strona pozwana.

Po odebraniu od stron postępowania stanowisk procesowych, może wstępnie przesłuchać strony postępowania, a następnie przystąpić do przeprowadzenia postępowania dowodowego.

Postępowanie dowodowe w sprawie o rozwód ma na celu:

- ustalenie okoliczności dotyczących rozkładu pożycia małżeńskiego;
- ustalenie okoliczności dotyczących dzieci stron i ich sytuacji;
- w razie uznania powództwa - ustalenie przyczyn, które skłoniły do tego stronę pozwaną.

Najważniejszymi i najczęściej stosowanymi dowodami w postępowaniu rozwodowym są:

- dowód z przesłuchanie stron postępowania;
- dowód z zeznań świadków;
- dowód z dokumentów urzędowych tj. odpisy akt stanu cywilnego, wyroku sądowe, ugody sądowe, decyzje administracyjne, zaświadczenia szkolne;
- dowodów z dokumentów prywatnych tj. potwierdzenia operacji bankowych, umowy, zaświadczenia o wysokości osiągniętych dochodów, rachunku, faktury itp.;
- dowód z opinii biegłych sądowych;
- dowód z opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów;

- dowód z wywiadu środowiskowego;
- wszelkie inne dowody w formie zdjęć, filmów, nagrań dźwięku, wydruków wiadomości sms, wiadomości e-maile, dane z forów internetowych, mediów społecznościowych, billingi z telefonów.

W sprawach o rozwód wystąpienie dziecka w charakterze świadka, ograniczone jest jego wiekiem, albowiem zgodnie z obowiązującymi przepisami kodeksu postępowania cywilnego, małoletni, którzy nie ukończyli lat trzynastu, a zstępni stron (a zatem, dzieci, wnuki itd.), którzy nie ukończyli lat siedemnastu, nie mogą być przesłuchiwani w charakterze świadków. W związku z powyższym w sprawach o rozwód dzieci, które nie ukończyły lat trzynastu nie mogą być przesłuchiwane w charakterze świadków. Ograniczenie to dotyczy nie tylko dzieci stron, ale wszystkich małoletnich.

W postępowaniu rozwodowym sąd zamiast przesłuchania dziecka w charakterze świadka ma możliwość wysłuchania go, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala. Wysłuchanie dziecka odbywa się poza salą posiedzeń sądowych, pod nieobecność stron postępowania oraz ich pełnomocników.

Na każdym etapie postępowania rozwodowego sąd ma prawo skierować strony do mediacji, w szczególności jeżeli istnieją widoki na utrzymanie małżeństwa stron postępowania. Mediacja ma na celu ugodowe załatwienie spornych kwestii dotyczących winy za rozkład pożycia, zaspokojenia potrzeb rodziny, alimentów, sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej, kontaktów z dziećmi, itp. Pamiętajcie jednak należy, że strona nie musi jednak wyrazić zgody na mediację.

Jeżeli sąd nabierze przekonania, że istnieją widoki na utrzymanie pożycia małżeńskiego, może zawiesić postępowanie sądowe. Zawieszenie takie może nastąpić tylko raz w toku postępowania. Podjęcie postępowania następuje na wniosek jednej ze stron nie wcześniej jednak niż po upływie trzech miesięcy od dnia zawieszenia postępowania. W razie niezgłoszenia takiego wniosku w ciągu roku po zawieszeniu, sąd umorzy postępowanie. Umorzenie wywołuje takie same skutki, jak umorzenie postępowania zawieszono na zgodny wniosek stron lub z powodu ich niestawiennictwa.

Jeżeli strony postępowania porozumiały się we wszystkich elementach rozwodu i wszystkie kwestie sporne zostały ustalone przez współmałżonków przed rozprawą, bądź w trakcie pierwszej rozprawy, wyrok o rozwiązaniu małżeństwa przez rozwód może zapaść nawet na pierwszej rozprawie. W innych przypadkach orzeczenie rozwodu może wymagać kilku rozpraw.

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego sąd uprzedza o możliwości zamknięcia rozprawy. W tym momencie strony postępowania mogą zająć stanowisko. Po zamknięciu rozprawy skład sędziowski odbywa naradę, na której ustala treść wyroku orzekającego o rozwiązaniu małżeństwa. Sąd rozstrzyga na podstawie stanu rzeczy, jaki istnieje w chwili zamknięcia rozprawy, opierając się na przepisach, które obowiązują w chwili wyrokowania. Sąd wyrokuje tylko co do żądania, które było wskazane w pozwie rozwodowym. Ogłoszenie wyroku rozwodowego następuje na posiedzeniu jawnym, nawet pod nieobecność stron. Sąd odczytuje sentencję wyroku i ustnie podaje zasadnicze powody rozstrzygnięcia.

Rozwiązując małżeństwo przez rozwód, sąd orzeka o tym wyrokiem. W wyroku orzekającym rozwód obligatoryjnie z urzędu sąd orzeka o:

- winie rozkładu pożycia (o ile małżonkowie zgodnie nie żądają zaniechania orzekania o winie);
- władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem stron postępowania;
- kontaktach rodzica z dzieckiem, na zgodny wniosek stron postępowania sąd może odstąpić od regulowania kontaktów;
- wysokości, w jakiej każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka;
- sposobie korzystania z mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków.

Na żądanie jednego z małżonków zawarte w pozwie o rozwód, bądź w odpowiedzi na pozew sąd może orzec:

- eksmisję małżonka, jeżeli jeden z małżonków swym rażąco negatywnym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie;
- podział majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu sądowym;
- alimenty od drugiego małżonka.

Niezależnie od powyższego sąd na zgodny wniosek stron może orzec w wyroku rozwodowym o:

- podziale wspólnego mieszkania, o ile podział jest możliwy;
- przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile przyznanie mieszkania jednemu z małżonków jest możliwe.

Po ogłoszeniu wyroku rozwodowego każda ze stron postępowania może domagać się sporządzenia uzasadnienia wyroku na piśmie. Żądanie sporządzenia uzasadnienia wyroku należy zgłosić w ciągu tygodnia od ogłoszenia sentencji. Wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku na piśmie podlega opłacie w wysokości 100,- zł.

V. POSTĘPOWANIE ZABEZPIEZAJĄCE W SPRAWACH O ROZWÓD

W postępowaniu rozwodowym każda ze stron może żądać udzielenia zabezpieczenia. W tego rodzaju sprawach najczęściej udziela się zabezpieczenia w następującym zakresie:

- alimentów;
- kosztów rodziny;
- roztoczenia pieczy nad małoletnim dzieckiem;
- kontaktów z dzieckiem;
- sposobu korzystania z mieszkania;
- wydanie potrzebnych muprzedmiotów.

Udzielenia zabezpieczenia może żądać strona postępowania rozwodowego, jeżeli uprawdopodobni roszczenie oraz interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia. Do udzielenia zabezpieczenia właściwy jest sąd, do którego właściwości należy rozpoznanie sprawy w pierwszej instancji. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia powinien odpowiadać wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego, a nadto zawierać:

- 1/ wskazanie sposobu zabezpieczenia, a w sprawach o roszczenie pieniężne także wskazanie sumy zabezpieczenia;
- 2/ uprawdopodobnienie okoliczności uzasadniających wniosek.

Wniosek o udzielenie zabezpieczenia podlega rozpoznaniu bezzwłocznie, nie później jednak niż w terminie tygodnia od dnia jego wpływu do sądu. Na postanowienie sądu pierwszej instancji w przedmiocie zabezpieczenia przysługuje zażalenie. Zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów. Rozpoznając zażalenie sąd może uchylić zaskarżone postanowienie tylko gdy zachodzi nieważność postępowania.

Podkreślić należy, że zabezpieczenie służy wyłącznie ukształtowaniu sytuacji na czas trwania rozwodu. Po upływie miesiąca od uprawomocnienia się wyroku rozwodowego uwzględniającego roszczenia zabezpieczenie upada. Oczywiście zabezpieczenie upada również w razie prawomocnego oddalenia żądań lub w razie prawomocnego umorzenia postępowania. Po rozwodzie to wyrok rozwodowy kształtuje wzajemne prawa i obowiązki byłych małżonków.

Postanowienie zabezpieczające jest natychmiast wykonalne, chociaż przysługuje od niego prawo złożenia zażalenia.

VI. WPŁYW POSTĘPOWANIA ROZWODOWEGO NA INNE POSTĘPOWANIA SĄDOWE

W czasie trwania procesu o rozwód nie może być wszczęta odrębna sprawa o zaspokojenie potrzeb rodziny i alimenty pomiędzy małżonkami albo pomiędzy nimi a ich wspólnymi małoletnimi dziećmi co do świadczeń za okres od wytoczenia powództwa o rozwód. Pozew lub wniosek o zabezpieczenie w takiej sprawie sąd przekazuje sądowi, w którym toczy się sprawa o rozwód lub o separację, w celu rozstrzygnięcia według przepisów o postępowaniu zabezpieczającym.

Postępowanie w sprawie o zaspokojenie potrzeb rodziny lub o alimenty, wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód, ulega z urzędu zawieszeniu z chwilą wytoczenia powództwa o rozwód, co do świadczeń za okres od jego wytoczenia. Z chwilą wydania w sprawie o rozwód postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia wykonania obowiązku zaspokajania potrzeb rodziny lub o alimenty wstrzymuje się także z mocy prawa wykonanie nieprawomocnych orzeczeń o obowiązku tych świadczeń, wydanych w poprzednio wszczętej sprawie, za okres od wytoczenia powództwa o rozwód.

Po prawomocnym zakończeniu sprawy o rozwód zawieszono postępowanie podejmuje się z mocy prawa, orzeczenia zaś, których wykonanie było wstrzymane, podlegają wykonaniu, jednak tylko co do okresu, za który w sprawie o rozwód nie orzeczono o roszczeniach objętych zawieszonym postępowaniem. W pozostałym zakresie postępowanie ulega z mocy prawa umorzeniu.

Jeżeli sprawa o rozwód jest w toku, nie może być wszczęte odrębne postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi stron lub o ustalenie kontaktów z nimi. W razie potrzeby orzeczenia o władzy rodzicielskiej lub o kontaktach stosuje się przepisy o postępowaniu zabezpieczającym.

Postępowanie w sprawie dotyczącej władzy rodzicielskiej lub kontaktów wszczęte przed wytoczeniem powództwa o rozwód ulega z urzędu zawieszeniu, a o władzy rodzicielskiej lub kontaktach przez cały czas trwania sprawy o rozwód sąd orzeka w postępowaniu zabezpieczającym. Sąd postanowi podjąć postępowanie dotyczące władzy rodzicielskiej lub kontaktów, jeżeli w prawomocnym orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie o rozwód lub o separację nie orzeczono o władzy rodzicielskiej lub kontaktach. W przeciwnym wypadku postępowanie ulega umorzeniu.

VII. ŚRODKI ZASKARŻENIA W SPRAWACH O ROZWÓD

Od wyroku sądu pierwszej instancji w sprawie o rozwód każdej ze stron postępowania przysługuje apelacja.

Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok w terminie dwutygodniowym od dnia doręczenia stronie skarżącej wyrok rozwodowy wraz z uzasadnieniem. Apelację od wyroku sądu okręgowego rozpoznaje sąd apelacyjny w składzie trzech sędziów zawodowych. Jeżeli strona nie zgłosiła wniosku o doręczenie uzasadnienia wyroku na piśmie w terminie 7 dni od dnia publikacji orzeczenia, termin do wniesienia apelacji biegnie od dnia, w którym upłynął termin złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia wyroku.

Termin do wniesienia apelacji jest również zachowany, gdy przed jego upływem strona skarżąca wyrok wniosła apelację bezpośrednio do sądu drugiej instancji.

Pamiętać należy, że wniosek o doręczenie wyroku rozwodowego z uzasadnieniem podlega opłacie sądowej w wysokości 100,- zł.

Apelacja powinna czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego, a ponadto zawierać:

- 1/ oznaczenie wyroku, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest on zaskarżony w całości czy w części;
- 2/ zwięzłe przedstawienie zarzutów;
- 3/ uzasadnienie zarzutów;
- 4/ powołanie, w razie potrzeby, nowych faktów lub dowodów;
- 5/ wniosek o zmianę lub o uchylenie wyroku z zaznaczeniem zakresu żądanej zmiany lub uchylenia.

Sąd drugiej instancji może rozpoznać sprawę na posiedzeniu niejawnym, jeżeli przeprowadzenie rozprawy nie jest konieczne. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy, chyba że cofnięto pozew lub apelację albo zachodzi nieważność

W wyniku rozpoznania apelacji sąd drugiej instancji może:

- 1/ oddalić apelację,

2/ zmienić zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy,

3/ uchylić wyrok, znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością i przekazać sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania,

4/ uchylić wyrok oraz odrzucić pozew lub umorzyć postępowanie,

5/ uchylić wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania.

Sąd drugiej instancji uzasadnia z urzędu wyrok oraz postanowienie kończące postępowanie w sprawie. W sprawach, w których apelację oddalono lub zmieniono zaskarżony wyrok, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie wyroku z uzasadnieniem.

Drugim środkiem odwoławczym w postępowaniu rozwodowym, obok apelacji, jest zażalenie.

W sprawach o rozwód zażalenie przysługuje na postanowienia, których przedmiotem jest:

1/ zwrot pisma wniesionego jako pozew, z którego nie wynika żądanie rozpoznania sprawy; 2/

zwrot pozwu;

3/ odmowa odrzucenia pozwu;

4/ przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie;

5/ zawieszenie postępowania i odmowa podjęcia zawieszzonego postępowania;

6/ zwrot kosztów, określenie zasad ponoszenia przez strony kosztów procesu, zwrot opłaty lub obciążenie kosztami sądowymi - jeżeli strona nie składa środka zaskarżenia co do istoty sprawy;

7/ odmowa zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcie takiego zwolnienia oraz odmowa ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołanie;

8/ oddalenie opozycji przeciwko wstąpieniu interwenienta ubocznego oraz niedopuszczenie interwenienta do udziału w sprawie wskutek uwzględnienia opozycji;

9/ rygor natychmiastowej wykonalności;

10/ wstrzymanie wykonania prawomocnego orzeczenia do czasu rozstrzygnięcia skargi o wznowienie postępowania;

11/ stwierdzenie prawomocności orzeczenia;

12/ skazanie świadka, biegłego, strony, jej pełnomocnika oraz osoby trzeciej na grzywnę, zarządzenie przymusowego sprowadzenia i aresztowania świadka oraz odmowa zwolnienia świadka i biegłego od grzywny i świadka od przymusowego sprowadzenia;

13/ odmowa uzasadnienia orzeczenia oraz jego doręczenia;

14/ sprostowanie lub wykładnia orzeczenia albo ich odmowa;

15/ zwrot zaliczki, zwrot kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu oraz wynagrodzenie biegłego, mediatora i należności świadka, a także koszty przyznane w nakazie zapłaty, jeżeli nie wniesiono środka zaskarżenia od nakazu;

16/ oddalenie wniosku o wyłączenie sędziego;

17/ zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem;

18/ odrzucenie zażalenia.

Zażalenie na postanowienia o jakich mowa w pkt 1 – 6 wnosi się do sądu drugiej instancji, natomiast zażalenia na postanowienia o jakim mowa w pkt 7 – 18 rozpoznaje inny skład sądu pierwszej instancji.

W postępowaniu toczącym się na skutek zażalenia sąd uzasadnia z urzędu postanowienie kończące to postępowanie. W sprawach, w których zażalenie oddalono lub zmieniono zaskarżone postanowienie, pisemne uzasadnienie sporządza się tylko wówczas, gdy strona zgłosiła wniosek o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem.

Termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu - od dnia jego doręczenia.

Zażalenie powinno czynić zadość wymaganiom przepisanych dla pisma procesowego oraz zawierać wskazanie zaskarżonego postanowienia i wniosek o jego zmianę lub uchylenie, jak również związane uzasadnienie zażalenia ze wskazaniem w miarę potrzeby nowych faktów i dowodów.

Skarga kasacyjna w sprawach o rozwód

W sprawach o rozwód nie przysługuje skarga kasacyjna. Skarga kasacyjna przysługuje natomiast od rozstrzygnięcia zawartego w wyroku rozwodowym o podziale majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych. Skarga kasacyjna przysługuje także od rozstrzygnięcia zawartego w wyroku rozwodowym dotyczącego eksmisji.

Skargę kasacyjną strona może oprzeć na następujących podstawach:

1/ naruszeniu praw materialnego przez błąd najego wykładni lub niewłaściwe zastosowanie;

2/ naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

Wznowienie postępowania w sprawach o rozwód

W sprawach o rozwód można żądać wznowienia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem. Niedopuszczalna jest skarga o wznowienie od wyroku orzekającego unieważnienie małżeństwa lub rozwód albo ustalającego nieistnienie małżeństwa, jeżeli choćby jedna ze stron zawarła po jego uprawomocnieniu się nowy związek małżeński.

Można żądać wznowienia postępowania z powodu nieważności:

1/ jeżeli w składzie sądu uczestniczyła osoba nieuprawniona albo jeżeli orzeczał sędzia wyłączony z mocy ustawy, a strona przed uprawomocnieniem się wyroku nie mogła domagać się wyłączenia;

2/ jeżeli strona nie miała zdolności sądowej lub procesowej albo nie była należycie reprezentowana bądź jeżeli wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiona możliwości działania; nie można jednak żądać wznowienia, jeżeli przed uprawomocnieniem się wyroku niemożność działania ustała lub brak reprezentacji był podniesiony w drodze zarzutu albo strona potwierdziła dokonane czynności procesowe;

a nadto można żądać wznowienia postępowania gdy:

3/ Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie;

4/ wyrok został oparty na dokumencie podrobionym lub przerobionym albo na skazującym wyroku karnym, następnie uchylonym;

5/ wyrok został uzyskany za pomocą przestępstwa;

6/ w późniejszym okresie wykryto prawomocny wyrok, dotyczącego tego samego stosunku prawnego, albo wykryto takie fakty lub środki dowodowe, które mogłyby mieć wpływ na wynik sprawy, a z których strona nie mogła skorzystać w poprzednim postępowaniu;

7/ na treść wyroku miało wpływ postanowienie niekończące postępowania w sprawie, wydane na podstawie aktu normatywnego uznanego przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, uchylone lub zmienione zgodnie z art. 416(1) k.p.c.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

Od wyroku rozwodowego przysługuje skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego wyroku w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

W wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego wyroku sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwym zmianą lub uchyleciem wyroku w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych.

Od tego samego wyroku strona może wnieść tylko jedną skargę.

VIII. SKUTKI ROZWODU

Prawomocny wyrok rozwodowy powoduje wiele skutków prawnych zarówno o charakterze majątkowym, jak i nie majątkowym.

Do najważniejszych konsekwencji jakie niesie za sobą orzeczenie rozwodu możemy zaliczyć:

- ustanie małżeństwa – z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego małżonkowie stają się osobami stanu wolnego;
- możliwość zawarcia nowego związku małżeńskiego;
- możliwość powrotu do poprzedniego nazwiska jednego z małżonków – powrót do poprzedniego nazwiska wymaga złożenia w ciągu 3 miesięcy od dnia uprawomocnienia się wyroku rozwodowego oświadczenia o powrocie do nazwiska, które nosił przed zawarciem małżeństwa, oświadczenie należy złożyć przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego lub konsulem; w przypadku niedotrzymania terminu o jakim mowa powyżej możliwa jest zmiana nazwiska w trybie administracyjnym, wskazując istnienie ważnych powodów; pamiętać należy, że małżonek rozwiedziony nie może domagać się od byłego małżonka zmiany nazwiska, które ten uzyskał na skutek zawarcia związku małżeńskiego;
- ustanie praw i obowiązków małżeńskich, do których zaliczyć należy m.in. obowiązek zachowania wierności, wspólnego pożycia, niesienia wzajemnej pomocy, przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny, wypłacania wynagrodzenia do rąk drugiego małżonka, prawa do korzystania z mieszkania;
- utrata prawa wspólnego przysposobienia dziecka;
- utrata prawa do domniemania pochodzenia dziecka od męża matki, które urodziło się po upływie trzystu dni od dnia ustania związku małżeńskiego; jeśli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od dnia ustania małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę dziecka drugiego związku małżeńskiego, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża;
- ustanie ustawowej wspólności majątkowej – z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego dotychczasowa współwłasność łączna małżonków przekształca się we współwłasność w częściach ułamkowych;
- możliwość podziału majątku
- wyłączenie od dziedziczenia ustawowego – z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego byli małżonkowie zostają wykluczeni z kręgu spadkobierców ustawowych; rozwiedzionemu małżonkowi nie przysługuje prawo do zachowku, a także traci prawo do zapisu naddziałowego obejmującego przedmioty urządzenia domowego; podkreślić należy, że istnieje

możliwość wyłączenia współmałżonka spadkodawcy od dziedziczenia przed orzeczeniem rozwodu w sytuacji, gdy spadkodawca wystąpił o orzeczenie rozwodu z winy drugiego małżonka, a żądanie to było uzasadnione, w takim przypadku wyłączenie małżonka od dziedziczenia następuje na podstawie orzeczenia sądu; jeśli śmierć małżonka nastąpi w trakcie sprawy o rozwód (przed uprawomocnieniem się orzeczenia) pozostały przy życiu małżonek może dziedziczyć majątek zmarłego; pamiętać jednak należy, że były małżonek może dziedziczyć na podstawie testamentu;

- powstanie uprawnienia do żądania od byłego małżonka alimentów- małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłączniewinnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego; ponadto jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku; obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzonemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa; jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni;
- zmiana zasad sprawowania władzy rodzicielskiej oraz utrzymywania kontaktów ze wspólnymi dziećmi stron;
- określenie zasad dotyczących ponoszenia kosztów utrzymania wspólnych dzieci stron;
- prawo do renty rodzinnej – małżonka rozwiedziona lub wdowa, która do dnia śmierci męża nie pozostawała z nim we wspólności małżeńskiej, ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w dniu śmierci męża miała prawo do alimentów z jego strony ustalone wyrokiem lub ugodą sądową; podkreślić należy, że aby ubiegać się o rentę rodzinną należy spełnić dodatkowe warunki tj. małżonka w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy, albo wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli się kształci lat 18, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej;
- skutki podatkowe – rozwiedziony małżonek odpowiada cały swoim majątkiem solidarnie z byłym małżonkiem za zaległości podatkowe z tytułu zobowiązań podatkowych powstałych w czasie trwania wspólności majątkowej, ale tylko do wysokości wartości przypadającego mu udziału w majątku wspólnym;
- prawo do odmowy zeznań - pomimo orzeczenia rozwodu byli małżonkowie mogą w dalszym ciągu skorzystać z prawa do odmowy zeznań w postępowaniu karnym oraz w postępowaniu cywilnym; odmowa zeznań nie jest jednak dopuszczalna w sprawach o prawa stanu, z wyjątkiem spraw o rozwód.

IX. KOSZTY I OPŁATY SĄDOWE

W postępowaniu rozwodowym pobiera się następujące opłaty sądowe:

- opłata za pozew o rozwód 600,- zł;
- opłata od apelacji od wyroku rozwodowego 600,- zł;
- opłata od apelacji od wyroku rozwodowego w części dotyczącej władzy rodzicielskiej 100,- zł;
- opłata od apelacji od wyroku rozwodowego w części dotyczącej kontaktów rodzica z dzieckiem 100,- zł;
- opłata od apelacji od wyroku rozwodowego w części dotyczącej uregulowania sposobu korzystania z lokalu mieszkalnego 100,- zł;
- opłata od wniosku o udzielenie zabezpieczenia 100,- zł;
- opłata od wniosku o doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem 100,- zł.

Małżonek, który wnosi apelację od wyroku rozwodowego jedynie w części rozstrzygającej o kosztach utrzymania i wychowania małoletniego dziecka, domagając się podwyższenia zasądzonej kwoty, nie ma obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od apelacji.

Małżonek zobowiązany na podstawie wyroku sądu pierwszej instancji do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania małoletniego dziecka stron, i skarżący wyrok w tymże zakresie, zobowiązany jest uiścić opłatę stosunkową obliczoną od wartości przedmiotu zaskarżenia.

Opłaty sądowe można uiścić w kasie sądu, przelewem na rachunek bankowy, bądź za pomocą znaków opłaty sądowej.

Małżonek inicjujący postępowania rozwodowe może wnioskować o zwolnienie z kosztów sądowych w całości lub w części. W tym celu należy złożyć oświadczenie o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania.

W przypadku orzeczenia rozwodu na zgodny wniosek stron bez orzekania o winie po uprawomocnieniu się wyroku rozwodowego połowa opłaty od pozwu tj. 300,- zł, zostaje zwrócona powodowi przez sąd, natomiast połowę pozostałej kwoty tj. 150,- zł winien zwrócić stronie powodowej pozwany.

W razie zasądzenia alimentów na rzecz małżonka w orzeczeniu kończącym postępowanie w pierwszej instancji, pobiera się od małżonka zobowiązanego opłatę stosunkową od zasądzonych roszczeń, a w razie nakazania eksmisji jednego z małżonków albo podziału wspólnego majątku pobiera się także opłatę w wysokości przewidzianej od pozwu lub wniosku w takiej sprawie tj. 200,- zł.

Oprócz opłat o jakich mowa powyżej, strony postępowania rozwodowego mogą być obciążone dodatkowymi kosztami tj.

- koszty sporządzenia opinii Opiniodawczego Zespołu Sądowych Specjalistów,
- koszty sporządzenia opinii biegłych,

- koszty przeprowadzenia wywiadu kuratora,
- koszty stawienia świadków.

Każda ze stron postępowania rozwodowego może być reprezentowana przez pełnomocnika zawodowego tj. radcę prawnego bądź adwokata. Wynagrodzenie adwokata czy radcy prawnego w sprawach o rozwód zależy od wielu czynników m.in. od stopnia skomplikowania danej sprawy, posiadanego doświadczenia, wielkości danej miejscowości.

Strona postępowania która nie ma możliwości poniesienia kosztów związanych z wynagrodzeniem pełnomocnika z wyboru może ubiegać się o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu można złożyć wraz z pozwem, a także na dalszym etapie postępowania sądowego.